

**Historie loutny s dlouhým krkem
a její stopy na Blízkém východě**

Marie Ondříčková
Katedra archeologie
Filosofická fakulta, Západočeská universita, Plzeň

Abstract

This article is about the long neck lute type and its development which is very complicated, because as it seems, it could have more answers in this problem. And then there are introduced 3 theories about this string musical instrument. It was introduced in R. J. Dumbrill's, W. Ellermeier's and Fr. Stauder's theories. The origin of the instrument is heading to Mesopotamia in 4th mil. BC or it had been coming later around 3rd – 2nd mill BC. We cannot exclude transmission from Mountain people – Kassites, Hurrian, Hittites and Elamites. Today we are not able to gain information about the wearers of the long neck lute type, but findings of iconography lead up North Syria or into Iran opposite the Assyria where we can see nowhere a picture of the interesting instrument. Hurrians, Hittites and Elamites were enemies of the empire and thus long neck lute type did not have to be accepted to ideological reason. The long neck lute type is included among chordophones using today yet with minimal construct modifications and has let cultural meaning.

Úvod

V tomto příspěvku pohovoříme o jednom z chordofonů, který stejně tak jako jeho strunní příbuzní má za sebou velmi dlouhý vývoj. Nalézt a definovat historii každého instrumentu je velice obtížné, protože artefaktů s hudebním kontextem v podobě přímo nalezených hudebních nástrojů, nebo v podobě ikonografických zobrazení nemáme v rámci širokého spektra materiální kultury dostatečné množství. Z tohoto důvodu nelze opomenout ani malý fragment, který může rozklíčovat onu chybějící část velmi složité hádanky, k níž patří právě výzkum hudebních nástrojů z dávné minulosti, ať již ze starověku nebo z pravěku.

V této studii se nebudeme zabývat všemi chordofony¹ obecně, ale zaměříme se pouze na loutnu s dlouhým krkem a pokusíme se odhadnout, odkud nástroj přišel. K tomu přispějí některé teorie. Představíme zde názor R. J. Dumbrilla, W. Staudera nebo F. Ellermeiera, ovšem problematika vývoje onoho instrumentu je natolik složitá, než aby mohla poskytnout jednoznačnou odpověď. Dále tu budou chronologicky seřazeny příklady a popisy artefaktů, aby doplnily informace chybějící v popisovaných teoriích.

Nejstarší zprávy o nástroji typu „loutna s dlouhým krkem“

O archetypu nástroje se vede mnoho diskusí. Určitá skupina historiků se domnívá, že nástroj typu „loutna s dlouhým krkem“ se zrodil na indickém subkontinentu. Předpokládá tak na základě jediného dochovaného artefaktu 5000 let starého pocházejícího z ostrova Cejlon, s názvem „*ravanastron*“. Dávají tento typ nálezu do souvislosti s hudebním lukem.² Zde se musí ale upozornit na fakt, že články uvádějící daný artefakt dokumentují nález jen prostřednictvím

¹ Chordofony je označení pro veškeré strunné nástroje.

² Krejčí a Zamarovský 2010, 3.

černobílého náčrtku, nikoliv fotografie s přesným identifikačním číslem přímo doloženého hudebního nástroje, ani neodkazují na muzeum, kde je v současné době fragment chordofonu uložen.

Encyclopaedia Britannica se o nástroji vyjadřuje takto: „*Ravanastron je indický hudební nástroj ve tvaru luku využívaný potulnými poutníky. Hinduistická tradice potvrzuje, že hudební luk dorazil (na indický subkontinent) okolo roku 3000 př. n. l.*“³ Mezi odbornou veřejností se stále řeší, odkud hudební luk přišel.

Pokud se přesuneme jinam, zjistíme, že přibližně o 300 let dříve byl zaznamenán piktogram oblé harfy z Uruku, který tu existuje již od roku 3300 př. n. l.⁴ (obr. 1). Uruk se nacházel v jižní Mezopotámii, která udržovala mezinárodní obchodní kontakty s Indií, jak dokládají pečetní válečky ze sumerského Uru a Ummy. Vzájemné kontakty probíhaly přibližně do roku 2600 př. n. l.⁵

Další otisk na pečetním válečku s nástrojem typu „*oblá harfa*“ se našel v lokalitě Čoga Mish,⁶ v oblasti dnešního Íránu. Ten nevyklučuje další přesun chordofonu do Indie i tímto směrem, zvláště pokud v Indii, v oblasti Bhimbetka, existuje nástěnný reliéf oblé harfy z roku 2500 př. n. l.⁷ Protože je přibližně o 800 let mladší, podporuje spíše směr: Mezopotámie – Írán – Indie, nikoliv naopak.⁸ Způsob a trajektorie, kudy nástroj dále putoval, je velmi orientační. Proto je vhodné upozornit, že inovace původního hudebního luku do podoby loutny s dlouhým krkem mohla probíhat paralelně různými směry a do různých oblastí, jenže tento přenos se obtížně dohledává.

³ <https://www.britannica.com/art/stringed-instrument/The-development-of-stringed-instruments#ref937207>.

⁴ <https://cdli.ucla.edu/dl/photo/P003174.jpg>.
<https://cdli.ucla.edu/dl/photo/P000887.jpg>.

⁵ Charvát 2011, 154.

⁶ Roi a Girard 2013, 7.

⁷ Meshekerish 1995, 5.

⁸ Ondříčková 2020, 387.

Obr. 1. Harfa z Uruku – 3300 př. n. l.
<https://cdli.ucla.edu/dl/photo/P000887.jpg>

Další zdroj uvádí, že „*ravanastron*“ neboli „*ravanahatha*“ vznikl za vlády krále Ravany v letech 2554–2517 př. n. l. Byl určen pro členy královské rodiny, která tou dobou žila v oblasti Rádžastánu a Gudžarátu. Podle jedné indické legendy panovník Ravana vyjadřoval svoji oddanost bohu Šivovi prostřednictvím hry na „*ravanahatha*“. Je z řady oblych chordofonů a podle současné evropské klasické hudby je chápán jako předchůdce violy.⁹

Mezi obdobím, od kterého se pokoušíme monitorovat původ loutny, a zdroji jasně dokumentujícími popisovaný nástroj je velická časová

⁹Bondyopahyay a Banerjee 2012, 427.

mezera, a tudíž se jen dohadujeme o tom, jak se nástroj inovoval a šířil.

Teorie vývoje loutny s dlouhým krkem podle R. J. Dumbrilla

Autorem první hypotézy, kterou zde představíme, je R. J. Dumbrill.¹⁰ Přichází s možností, že hudební luk se postupně napřimoval a struny byly zdviženy prostřednictvím tzv. „kobyly“. ¹¹ Spolu s ozvučnou skříňkou vznikl nový typ chordofonu. Terminologie ukazuje na sumerský termín **gu**,¹² což překládáme jako krk, **gu**₂ znamená pulzovat, spojení **gu us** = „zvedat krk“, **gu**₂-**de**₃ překládá sumerský slovník jako „loutna“. **giš.gù.dé** = **mu.gù.dé** = *i-nu* = „strunný hudební nástroj“, **GIŠ** *i-ni sammê* = „dřevěný strunný nástroj“, **giš.šum.galam.ma, giš.inu**. Akkadské *inu* je velmi specifické, protože jej nenacházíme v žádném jiném semitském jazyce. Na druhé straně si nelze nevšimnout podobnosti tohoto termínu se slovem *vīnā* pocházejícím z jazyka sanskrt, kde slovo překládáme jako „loutna s pražci a s dlouhým krkem, na kterém je upevněn rezonátor“. Tento popis odpovídá nejranější podobě strunného nástroje z Mezopotámie. Důležitý je termín **gù.dí**.¹³ Znamená strunný nástroj a toto slovo je homofonií slova *rudrí*, které také pochází ze sanskrtu. V Indii se označuje jako *sarod* a Arabové si jej velice oblíbili pod názvem *hulajs ibn al-ahwas*. Používá se v oblasti Samarkandu, kde vznikl ještě další chordofon, a sice *šarúdh*, o němž hovoří *Kitáb al-musíqí* – spis perského filosofa a všestranného učenice Nasra Mohammeda Bena Tarchana, známého

¹⁰ Hypotéza čerpá z článku R. J. Dumbrilla, a tudíž veškeré sumerské a akkadské termíny jsou uváděny podle tohoto zdroje, který ne zcela odpovídá PSD a CAD. R. J. Dumbrill nabízí vlastní překlad (Dumbrill 2011, 5). PSD – The Pennsylvania Sumerian Dictionary. CAD – Chicago Assyrian Dictionary.

¹¹ Kobylyka – část kytary a houslí, která slouží ke zdvižení strun.

¹² Tučně vytištěná slova jsou ze sumerštiny a musí být přesně dodržena pravidla přepisu, tj. malými tiskacími písmeny nebo hůlkovými písmeny. Kurzívou se vždy píšou jen slova v akkadštině a nikdy sumerská. Pro odlišení se použilo tučné písmo.

¹³ Dumbrill 2011, 5.

pod jménem Al-Farábí. Tento nástroj se velice těžko identifikuje, ale někteří, jako například H. G. Farmer, jej chápou jako arciloutnu nebo citeru.¹⁴ Vycházíme z ilustrací pocházejících z madridských a káhirských rukopisů, ze kterých bylo velmi obtížné vyvodit, jak tento chordofon vypadal. Nejlépe vystihl tvar šarúdu W. Tieffenbrucker po rekonstrukci v Padově v roce 1590.¹⁵ Z tohoto tvaru R. J. Dumbrill vyvozuje příbuzenství s dlouhokrkou loutnou, i když krk v tomto případě není ani dlouhý ani štíhlý. Slovo *šarúdh* putuje dále indoevropskou cestou do Španělska v podobě *rota*, do Francie jako *rotte*, ve welštině jako *crwth*, dále se šíří mezi Araby v semitském prostředí jako *úd*, ugaritsky *ʿd*, španělsky *laúd*, německy *laut*, francouzsky *luth*.¹⁶ Obecně se předpokládá, že to byl nástroj lidových vrstev.

Nejstarší texty s termínem **giš.gù.dé** jsou v záznamu Šulgiho hymnu části 2. 4. 02 B na řádcích 154 až 174. Citujeme: „*Syn hudebníka si počínal velmi zručně. Nástroj gù.di nikdo přede mnou dosud nerozezněl.*“¹⁷ V Hymnu B podle ETCSL¹⁸ je psáno: „*Když stisknu pražce loutny, která okouzluje mé srdce, nikdy nepoškodím její krk; vymyslel jsem metodu na zvyšování a snižování intervalů...*“ Oba zdroje potvrzují slovo **giš.gù.dé**, jen s nepatrnou nepřesností písmenka. I když český překlad působí méně srozumitelně, vyplývá z něj, že král Šulgi o sobě prohlašoval, že byl mistrem hry na dlouhokrkou loutnu, a z jeho vyjádření vyplývá, že způsob hry směřuje na krk nástroje, protože byl důležitý pro vytvoření melodie.

¹⁴ Kurfürst 2002, 245.

¹⁵ Kurfürst 2002, 254–255.

¹⁶ Dumbrill 2011, 5.

¹⁷ Dumbrill 2011, 4.

¹⁸ <http://etcs1.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcs1.cgi?text=t.2.4.2.02#>.

Teorie o šíření nástroje typu „loutna s dlouhým krkem“ podle F. Ellermeiera

Další teorii přinesl F. Ellermeier, který uvádí, že kořeny loutny jsou u západních Semitů ve 3. tis. př. n. l. Jako důkaz předkládá pečetní válečky BM 28806 a BM89096 z akkadského období. Tuto teorii také podporuje R. P. Pennanen v jednom ze svých odborných článků.¹⁹ Není však jasné, jaké západní Semity měl badatel na mysli. Tehdy se na území Mezopotámie šíří sféra vlivu především Amorejců, kteří postupně pronikají ze západu do Mezopotámie. V 1. pol. 2. tis. př. n. l. ovládají centra, jako byl Babylon, Larsa, Isin.²⁰ Možná F. Ellermeier měl na mysli právě tyto západosemitské kmeny.

Uvedené pečetní válečky lze brát jako důkazní materiál za předpokladu, že uvedené postavy jsou instrumentalisté. Pokud by tomu tak bylo, pak nástroj je zde již v akkadském období, případně ještě dříve, jak je o tom přesvědčen také R. J. Dumbrell. Ten se opírá o pečetní váleček BM 141632 z roku 3100 př. n. l.²¹ (Obr. 2). Zobrazení loutny je tu ještě méně čitelné.

Jestliže interpretaci o loutnících z pečetních váleček zamítneme, chordofon se podle písemných pramenů dostává do Mezopotámie až v období vlády krále Šulgiho na konci 3. tis. př. n. l.²² Kdo ji sem importoval, ale nevíme. Nástroj sem mohl být dovezen v průběhu stoletého vaku před nástupem III. dynastie z Uru, ale také tu mohl existovat již v akkadském období a mohli jej tu zanechat také Amorejci, tak jak předpokládá F. Ellermeier.

Přejdeme ke 3. tis. a poč. 2. tis. př. n. l., abychom se seznámili s ikonografickými zobrazeními instrumentalistů hrajících na loutnový

¹⁹ Pennanen 1999, 121.

²⁰ Pecha, Nováková a Rahman 1998, 178.

²¹ Dumbrell 2005, 321.

²² <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.02#>

Obr. 2. BM 141632 – British Museum – Londýn – 3300 př. n. l.

typ nástroje. Jedno z nich pochází z oblasti severní Sýrie. Je to artefakt IC150910-5 nalezený v oblasti Tell Mamabaqat z roku 2000 až 1600 př. n. l. (obr. 3). Dnes jej lze vidět v Louvru. Datace tak odpovídá starobabylonskému období, jehož začátky spadají přibližně do roku 2003 př. n. l.²³ K dalším patří malá soška mužské postavy s loutnou, která byla nalezena v Mari a spadá do stejného časového horizontu jako předchozí artefakt. Oba nálezy se typově shodují.

Další dlouhokrkou loutnu v podobě terakoty nacházíme v jižní Babylonii. Ta spadá do roku 2000 až 1800 př. n. l. Zdá se, že 3. a dále pak 2. tis. př. n. l. je co do počtu ikonografie s loutnisty relativně bohaté. Ovšem artefakty dosvědčující existenci nástrojů z konkrétního období neznamenaají, že tu nemohl existovat již dříve. Rozdíl mezi stářím artefaktu a skutečným vznikem může činit i několik století, a proto se původ nástroje obtížně prokazuje.

²³ Pecha, Nováková a Rahman 1998, 76.

Obr. 3. IC150910–5 Tell Mamabaqat – Louvre – Paříž
– 2000–1600 př. n. l.

Teorie o šíření nástroje typu „loutna s dlouhým krkem“ podle W. Staudera

Další teorii předkládá W. Stauder, který se domnívá, že nástroj pravděpodobně přichází z Kavkazu. Přisuzuje zdejším obyvatelům indoevropský charakter. Tyto tzv. „horské národy“ mají ve jménech kassitských bohů také árijská jména. U Chetitů je indoevropský původ již doložený. Rovněž Churrité přebírali některé výrazy pocházející od Indoevropanů. Proto W. Stauder přichází s myšlenkou, že je loutna dílem výše uvedených etnik, a předpokládá, že se na ni hrálo o dost dříve, než přišla do Mezopotámie.²⁴ Tedy že v akkadském období, v oblastech mezi Eufratem a Tigridem s největší pravděpodobností tento dlouhokrký chordofon ještě nebyl.²⁵ Nejsou

²⁴Turnbull 1972, 58.

²⁵Turnbull 1972, 59.

Obr. 4. Stéla Kudurru – Louvre – Paříž – 1600–1000 př. n. l.
<https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/unfinished-kudurru>

tu ale hmotné nálezy, které by tuto teorii podporovaly. Ty, co jsou k dispozici, patří do období mladšího, středobabylonského, kdy Mezopotámii ovládla Kassitská dynastie (1600 až 1000 př. n. l.). Ta nám zanechala několik stél – tzv „kudurru“ (obr. 4). Na jedné z nich jsou ve středním registru zobrazeny postavy hrající na popisovaný nástroj obklopené zemědělskými zvířaty. Pochází z období vlády krále Melišipaka z let 1186 až 1172. Ovšem Šutruk-Nachchunte, který patří k dynastii Šutrukidů, tuto stélu ukořistil během svého vojenského tažení v Babylonii a přinesl ji do Sús, hlavního střediska Elamu, do Íránu, kde se stéla našla. Objevil ji J. de Morgan. Kromě loutnistů jsou tu vidět ještě božské symboly a prázdná plocha určená pro text. Ten však již nikdo nedoplnil.²⁶

Chetitě nám také zanechali zobrazení loutnistů. Jsou to reliéfy podobající se reliéfům asyrským. Obraz z lokality Alaça Höyük zobrazuje

²⁶ <https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/unfinished-kudurru>

dlouhokrký nástroj s odlišnou ozvučnou skříňkou, jejíž tvar připomíná spíše kytaru. Právem jej někteří odborníci považují za její předchůdkyni. Nabízí se otázka, zda ji řadit mezi nástroje typu „*dlouhokrká loutna*“ či do modernějších typů chordofonů. Setkáváme se tu již s novým konstrukčním prvkem ohledně tvaru ozvučné skříňky. Kamenný obraz se nyní nachází v Turecku v Muzeu anatolských civilizací v Ankaře.²⁷ Časově patří přibližně do roku 1500 př. n. l. Další nález, který stojí za zmínku, se našel v Zincirli, v oblasti severní Sýrie, z 1. poloviny 2. tis. př. n. l.

Churrité nám zanechali nejstarší dochovaný hudební zápis na světě, Hymnus H6²⁸ nalezený v Ugaritu v severní Sýrii. Ovšem jestli sloužil jako part pro dlouhokrkou loutnu, není možné dokázat. Žádná ikonografie se zde nenalezla.

Loutny z Egypta

Kromě ikonografie doplníme tuto studii ještě o přímé nálezy hudebních nástrojů, které se našly v Egyptě. V 2. přechodném období sem byl tento druh chordofonu transportován Hyksósy (1640–1532 př. n. l.). Měli jej za velice oblíbený druh hudebního nástroje. Někteří odborníci se domnívají, že ji používali především vojáci po bitvách. Tady se vzdáleně nabízí možnost provázanosti štítu a kopí. Některé egyptské zdroje uvádí, že je loutna spjatá se syrským bohem války – Rešepem, jako symbol štítu a kopí.²⁹ Bůh Rešep však s největší pravděpodobností Hyksósy uctíván nebyl. Později se loutna rozšířila i do královských komnat, kde získala prestižní pozici, a to dokonce na dvoře samotného faraóna.³⁰

²⁷ https://www.ktb.gov.tr/arama?_Dil=2
<http://www.bigloveturkey.com/pages/alacahoyuk.asp>.

²⁸ Dumbrell 2005, 117.

²⁹ Bosse a Grifits 2001, 67.

³⁰ Jahnell 2000, 17.

Kolekce hudebních nástrojů z Egypta, kterou zde uvádíme, pochází z mnoha období, ale hrob, kde byly nalezeny, je z 26. dynastie, z doby vlády Ptolemaiovců. Sbíрка byla celkově bohatá. „Identifikované pohřební kolekce z období střední říše a Memfidy jsou sice méně početné oproti sbírkám nalezených v Thébách, ale o to rozmanitější. Je v ní zahrnut inventář z hrobů, z období nejstarších až po ta nejmladší.“³¹ Artefakty byly objeveny u pobřežního města Théby, v Memfidě, ve východní části pohřebiště Deir el-Medína a v Šajch Abd el-Qurna EM27 v hrobce Senemuta nádvoří TT 71.³²

V Thébách v hrobce Džehutiho „Dḥw.ty“ a jeho manželky Ahhotep Tanedjem „l^eḥ-ḥtp T₃-nḏm“ byl odhalen model, který byl součástí pohřební výbavy C37.25 ve velkém koši u hlavy rakve Džehutiho. Tvořila ho ozvučnice ze želvího krunýře, krk a struny.³³ V Deir el-Medíně byl objeven struník loutny, zbytky kůže a krunýř ze želvy EM26.³⁴ V Memfidě, v hrobce Tadžiho s číslem 338 se našly dvě loutny, model lyry, čtyři fragmenty harfy a také dvoje kastaněty.³⁵

K dispozici máme ještě kůží potažený pozůstatek ozvučné skříňky ze želvího krunýře objevený R. Andersenem v roce 1976. Nachází se v Londýně, v Britském muzeu, pod označením EA 38171, a pochází z Nové říše. Z téhož období se dochoval konkávní fragment, taktéž dřevěné ozvučné skříňky se třemi čepy na jedné straně. Tento předmět byl nalezen v oblasti El-Amarny. V témže muzeu se nachází pod označením EA55076.

³¹ Sykora 2015, 29.

³² Sykora 2015, 22.

³³ Sykora 2015, 14.

³⁴ Sykora 2015, 21.

³⁵ Sykora 2015, 29.

Analýza hmotných a písemných pramenů

Artefakty s dlouhokrkou loutnou lze najít téměř na celém Blízkém východě s výjimkou Asýrie. Je zajímavé, že na mnoha asyrských reliéfech s početným hudebním doprovodem různých typů nástrojů loutnu nenacházíme, oproti jiným oblastem, kde jich máme podstatně více. Lze si pak pohrávat s hypotézou, že loutna, oblíbená u etnik, dlouhodobě soupeřících s Asyřany, jako byli Chetité, Churrité a Elamité, mohla být z ideologických či jiných důvodů tamějšími monarchy v Asýrii odmítnuta, ale to je pouze hypotéza.

Bohatší nálezový fond směřuje do severní Sýrie. Mohli odtud přijít také Hyksósové.³⁶ Ti pravděpodobně importují ve 2. tis. př. n. l. loutnu do Egypta,³⁷ a tak kořeny nástroje lze předpokládat i v této oblasti, což podporují i příklady ikonografických zobrazení loutny s dlouhým krkem. Přesnější informace však nelze poskytnout.

Kulturní odkaz loutny s dlouhým krkem až do současné doby

Nástroj, který jsme popisovali, a jehož vývoj jsme se pokusili obtížně vystopovat, je co do konstrukce a způsobu hry o něco jednodušší ve srovnání s jinými chordofony. Přesto tradice hry na loutnu s dlouhým krkem přežívá také v dnešní době. Nástroj je stále využíván v blízkovýchodním regionu, Anatólii, Íránu a Indii či jinde. Kulturní a obchodní spolupráce s uvedenými regiony přinesla nástroj v téměř nezměněné podobě i do Evropy.

V České republice v Etnografickém oddělení je již po delší dobu uchována bohatá sbírka nástrojů typu „*dlohokrká loutna*“, která sem doputovala pravděpodobně z Balkánského poloostrova v dobách

³⁶ Mourad 2014, 361.

³⁷ Mourad 2014, 149.

Obr. 5. Dlouhokrká loutna EM 26 ze želvího krunýře s červeným nátěrem – Deir el-Medína (Eichmann 2011, 25). Délka nástroje 60 cm, s krkem dlouhým 48,5 cm, želví krunýř z menší želvy měří 12 cm, jeho délka je 10 cm a šířka 6 cm. Místo ladicích kolíčků ladicí střípce pro dvě struny.

Obr. 6. Loutna ze želvího krunýře 109068 z Etnografického oddělení ze sbírky Národního muzea – Praha – stáří a místo nálezu nezjištěné. Délka celého nástroje 55,5 cm, krk je dlouhý 37,5 cm, želví krunýř 22 cm délka, šířka 12 cm, krk nástroje má červenou a zelenou barvu. Je obohacen květinovými motivy a nechybí mu otvory pro dva ladicí kolíčky. Původ – oblast Balkánu, stáří a místo dle zápisového lístku neuvedeno.

o mnoho mladších. Jejich konstrukční prvky jsou téměř stejné. Časový rozdíl tu však činí několik tisíciletí.

Pro srovnání jsou zde představeny čtyři loutny. Loutna ze želvího krunýře z Egypta EM26 s loutnou typově velmi podobnou z Etnografického oddělení ze sbírky NM v Praze,³⁸ dále loutna zobrazená

³⁸ Loutna ze želvího krunýře 109068 EO NM.

Obr. 7. Kytara s dlouhým krkem na chetitském reliéfu – Museum of Anatolian Civilisations at Ankara – Ankara – 1500 př. n. l. Rozměry nezjištěné, tvar ozvučnice je stejný jako u kytary. Ozvučná deska má otvory vedle sebe po obou stranách. Užšímu delšímu krku nechybí pražce po celé délce. Je mírně zatočený – možná dáno výtvarnou nepřesností oproti reálnému nástroji. Nemá ladicí kolíčky, ale ladicí střapce.

na jednom z chetitských reliéfů a současná, tvarově shodná s ozvučnicí ve tvaru kytary, taktéž z Etnografického oddělení ze sbírky NM.³⁹ I když chetitskou kytaru máme jen na reliéfu, základní podoba je tu dobře vidět.

Závěr

Loutna s dlouhým krkem patří mezi chordofony, u kterých se nám dochovala jak jejich zobrazení, tak i přímé hudební nástroje. Vývoj

³⁹ Loutnový nástroj s ozvučnicí ve tvaru kytary 839 40 EO NM.

Obr. 8. Kytara s dlouhým krkem 83940 z Etnografického oddělení sbírky Národního muzea – Praha – stáří a místo nálezu nezjištěné. Délka celého nástroje je 51 cm, délka krku s pražci je 23,5 cm, tvar ozvučnice odpovídá tvaru dnešní kytary, ale s menší velikostí. Na ozvučné desce lze vidět drobné otvory sestavené do trojúhelníku po obou stranách, má pražce po celé délce krku, ale do poloviny jeho šířky. Nástroj disponuje čtyřmi ladicími kolíčky.

nástroje mohl probíhat i paralelně. Mohl se šířit na území Mezopotámie přibližně ve 4.–3. tis. př. n. l., nebo o něco později na území současné Sýrie na přelomu 3. a 2. tis. př. n. l., čemuž odpovídá i četnost ikonografie. Mohla být také transportována prostřednictvím horských kmenů, například Elamitů kolem 2. tis. př. n. l. oproti Asýrii, kde se s loutnou na reliéfech nesetkáme. Z tohoto závěru vyplývá, jak nesnadné je jednoznačně stanovit původ. Důležitější však je, že tradice hry na nástroj zůstává zachována dodnes. Proto je do článku zakomponováno i srovnání dvou louten současných s těmi ze starověku, abychom ukázali, že ani po tisíciletí tradice hry na dlouho-krkou loutnu nezůstane zapomenuta.

Literatura

- Anoyianakis, Foivos. 1965. „Ein byzantinisches Musikinstrument.“ *Acta musicologica* 37: 158–65.
- Bondyopadhyay, Probir K. a L. Banerjee. 2012: „The Violin and the Genesis of the Bose.“ *Institute in Calcutta. India Journal of History of Science* 47.3: 427–472.
- Bosse a Griffiths, 2001. *Amarna Studies and Other Selected Papers*. Fribourg – Göttingen: Universitätsverlag – Vandenhoeck & Ruprecht.
- Dumbrill, Richard J. 2011. „Organology and philology of an Urukean lute.“ In *ICONEA 2011. Proceedings of the International Conference of Near-Eastern Archaeomusicology held at Senate House*, 67–80. London: Institute of Musical Research and University of London.
- Dumbrill, Richard J. 2013. „The Musical instruments in the Ancient Near East.“ *The Course of Archaeomusicology*. 14. 9. – 25. 9. 2013. London: British Museum.
- Eichmann, Ricardo. 2011. „Organology and philology of an Urukean lute.“ In *ICONEA 2011. Proceedings of the International Conference of Near-Eastern Archaeomusicology held at Senate House*, 25–36. London: Institute of Musical Research and University of London.
- Charvát, Petr. 2011. *Zrození státu*. Praha: Univerzita Karlova.
- Jahnel, Franz. 2000. *Manual of Guitar Technology: The History and Technology of Plucked String Instruments*. London: U. K. Kahn & Averill.
- Krejčí, Dagmar a Petr Zamarovský. 2010. “Mysterious Lute Player in Rekhmire’s Tomb (TT 100).” *Göttinger Miszellen, Beiträge zur ägyptologischen Diskussion* 227: 61–63.
- Krispijn, Theo. J. H. 2011. „The Acceptance of Pop Music in Mesopotamia: The Mesopotamia lute of the Second Millenium B.C. and its socio-cultural context“. In *ICONEA 2011. Proceedings of the International Conference of Near-Eastern Archaeomusicology held at Senate House*, 113–126. London: Institute of Musical Research and University of London.

- Kurfürst, Pavel. 2002. *Hudební nástroje*. Praha: Togga.
- La cité royale de Suse découvertes archéologiques en Iran conservées au musée du Louvre, catalogue d'exposition*. Éditions de la Réunion des musées nationaux, 1994:178–180, fig. 11.
- Marek, Václav, Pavel Oliva a Petr Charvát. 2008. *Encyklopedie dějin starověku*. Praha: Libri.
- Meshekeris, V. 1995. „Musical Phenomena of Convergency in Euroasian Rock Art.“ *Music Archaeology and Art*, NEWS'95, International Rock Art Congress, Turin, August 30 –September 6.
- Mourad, Anna L. 2014. *The Rise of Hyksose*. Sydney: Macuarie University.
- Ondříčková, Marie. 2020. „The history of the Musical Bow.“ In *Dealing with Antiquity: Past, Present & Future*, RAI Marburg. Münster: Ugarit-Verlag, 381–390.
- Pecha, Lukáš, Nea Nováková a Furat Rahman. 1998. *Dějiny Mezopotámie*. Praha: Karolinum.
- Pennanen Peka R. 1999. „The organological development and performance practice of the Greek bouzouki.“ In *Westermisation and Modernisation in Greek Popular Music*. Tampere: Tampere University, School of Communication.
- Picken, Lawrence. 1975. *Folk Music Instruments of Turkey*. London: Oxford University Press.
- Rimmer, Joan. 1969. *Ancient Musical Instruments of Western Asia*. London: British Museum.
- Sykora, T. 2015. *An Analysis of Ancient Egyptian Chordophones and Their Use*. Leuven: KU Leuven, Faculty of Arts.
- Turnbull, H. 1972. „The Origin of the Long Neck Lute.“ *The Galpin Society Journal* 25: 55–56.

Přímé artefakty:

- Loutna ze želvího krunýře 109068 – Etnografické oddělení sbírky Národního muzea (archiv autorky).
- Kytara s dlouhým krkem 83940 – Etnografické oddělení sbírky Národního muzea (archiv autorky).

Internetové zdroje:

Britannica 2019. The Development of stringed instruments. 12. 9. 2020. <https://www.britannica.com/art/stringed-instrument/The-development-of-stringed-instruments#ref937207>.

Cdli, P003174, 2001. Urukean harp. 29. 9. 2020. <https://cdli.ucla.edu/dl/photo/P003174.jpg>.

Cdli, P000887, 1994. Urukean harp. 29. 9. 2020. <https://cdli.ucla.edu/dl/photo/P000887.jpg>.

ETCSL. The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature 2006. 2. 9. 2020. <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.2.02#>

Department of Near Eastern Antiquities. Mesopotamia. 1998. Unfinished Kudurru. 25. 9. 2020. <https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/unfinished-kudurru>

Ancient site Alaça Höyük. 2004. https://www.ktb.gov.tr/arama?_Dil=2 <http://www.bigloveturkey.com/pages/alacahoyuk.asp>.